

DOI [https://doi.org/10.32405/2218-7650-2021-16\(45\)-23-38](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2021-16(45)-23-38)
УДК 316.7:378

Вініченко Алла Анатоліївна,

кандидат історичних наук, доцент кафедри
публічного управління і проектного менеджменту
Навчально-наукового інституту менеджменту та психології
ДЗВО «Університет менеджменту освіти».
Київ, Україна.

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2641-9769>
allavin.ko@gmail.com

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДІ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті проаналізовано формування соціокультурних цінностей молоді у процесі навчання в закладі вищої освіти. Розглянуто проблему шляхів формування соціокультурних цінностей сучасної молоді як рушійної сили суспільних змін. Молодь, в контексті соціалізаційного підходу характеризується персоналізацією, пошуком свого місця в суспільстві, формуванням специфічної свідомості та стилю життя в мінливих соціальних умовах. Окреслено аксіологічну складову виховання особистості, що пов'язана з протилежними логічними властивостями, які базуються на знанні та оцінці. Соціокультурні цінності визначаються як основні життєві орієнтири, людини у повсякденному житті та формують її моделі соціальної поведінки й ставлення до оточуючої дійсності на конкретному історичному етапі розвитку суспільства. Вони дозволяють виокремити особливості історичного розвитку окремих народів і держав, визначають їх унікальність і самобутність. Встановлено, що особливість студентської молоді як соціальної групи полягає в тому, що на відміну від інших соціальних груп вона не залучена до виробничої праці і формування її інтересів, установок, цінностей здійснюється при спрямовуючій ролі педагогів у навчальному процесі. Охарактеризовано фактори негативного впливу ЗМІ, надмірного використання Інтернету, соціальних-мереж на формування соціокультурних цінностей молоді, деформацію понять цінностей та моралі. Визначено, що одним із завдань закладу вищої освіти полягає у формуванні в молодого покоління морального імунітету, збережений базової системи цінностей та її підсистеми соціокультурних цінностей, що зазнає руйнації в умовах викликів

сьогодення. Тому система сучасного українського навчання передбачає пошуки цілком інших підходів як до навчальних дисциплін гуманітарного циклу, так і до всієї структурно-логічної схеми підготовки фахівця.

Ключові слова: молодь; цінності; виховання; освіта; соціальна група; культура; народ; професійна підготовка; мораль; самооцінка.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Проблема громадянського суспільства та ролі в ньому особистості належить до числа фундаментальних наукових проблем, які хвилювали на протязі багатьох століть найкращі уми людства і є одним з визначальних аспектів сучасного соціокультурного життя. Існування громадянського суспільства, його реформування неможливі без появи нових суспільних індивідів, що мають своєрідні громадянські, полікультурні, толерантні якості. Людина є людиною, коли має високі моральні ідеали, передовий світогляд, заснований на демократичному поєднанні почуття своєї гідності, незалежності, індивідуальності з повагою прав та свобод інших громадян, постійним виконанням законів та правил загальнолюдського співіснування. Такий тип особистості не тільки не розчиняється в колективі, він має свою індивідуальність, а також володіє більш високою духовністю.

Сьогодні освіта стає однією з глобальних сфер людської діяльності, освіта, а вища розглядається як головний, центральний фактор соціального і економічного прогресу. Роль лідера на себе бере молодь, тому що являє собою ту соціальну групу, що несе с собою великі потенціальні можливості майбутнього. У зв'язку з цим, проблема шляхів формування соціокультурних цінностей сучасної молоді як рушійної сили суспільних змін здобуває виключно важливого значення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню проблем формування особистості, визначення її місця в соціумі через призму поєднання життєвих переконань, освітньої складової, професійної визначеності присвячений значний масив наукових робіт психологів, філософів, педагогів, соціологів таких як М. Вебер, Г. Спенсер, Е. Дюркгейм, І. Кон, Т. Ярошевський, А. Здравомислов, О. Ахієзер, А. Гусейнов, В. Розин та ін.

Вплив соціального оточення на формуванні ціннісної бази особистості, роль навчального і виховного процесу та трансформація педагогічних систем, відповідно вимог часу, закладені у психологічних та педагогічних дослідженнях Л. Даниленко, Г. Єльнікової, Г. Костюка,

В. Семиченко, В. Рибалки, Л. Божович, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна, А. Петровського.

Соціокультурна система цінностей студентської молоді і особливості формування їх в процесі соціалізації досліджуються А. Капською, Е. Зерадіною [1], О. Кучерук, В. Цибою, А. Ярошенко, Л. Дябел [2].

Сучасним проблемам впливу засобів масової інформації на формування життєвих стереотипів, поведінку, формування гендерних стереотипів молоді присвячені наукові пошуки А. Москаленко, О. Пугачова, А. Соловійова, О. Помазан, М. Скорик, Л. Таран, С. Шерман.

Проблемі ціннісних орієнтацій студентської молоді приділили значну увагу відомі науковці України В. Андрущенко, В. Кремень [3], [4], М. Дубина, П. Кононенко, І. Надольний, М. Лукашевич, Л. Губерський, С. Драч та інші. Цьому питанню приділена увага і в новому Законі «Про вищу освіту в Україні»

Багатоаспектність досліджуваної проблематики сьогодні зберігає свою актуальність, оскільки суспільно-політична ситуація демонструє, за твердженням Н. Черниш, у стан хаотичності й аритмії, коли національна культура і свідомість як чинник духовної стабілізації та гармонізації суспільства був відкинутий на другий план. [5]

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті – проаналізувати особливості формування соціокультурних цінностей у процесі навчання в закладі вищої освіти в умовах викликів сьогодення.

Відповідно до зазначеної мети у статті поставлено такі **завдання**:

- розкрити теоретичні аспекти соціокультурних цінностей;
- визначити роль закладу вищої освіти у формуванні ціннісних орієнтирів молодого покоління .

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

В історичній ретроспективі прослідковується беззаперечний факт, значущості ролі молоді в змінах суспільнополітичних векторів державотворчих процесів. Ця роль визначається в контексті формування та ствердження ціннісних орієнтацій особистості на етапі її становлення в соціумі, бо якщо період дитинства проходить свої стадії розвитку під впливом різноманітних потреб, то дорослий світ індивіда стверджується на основі цінностей. Адже життєві цінності людини, на думку О. Легун,

закріплюються досвідом, дозволяють визначити значуще і суттєве в своєму житті в залежності від віку, новоутворень конкретного періоду і рівня розвитку суспільства [6].

Тож молодь, в контексті соціалізаційного підходу характеризується персоналізацією, пошуком свого місця в суспільстві, формуванням специфічної свідомості та стилю життя в умовах соціальних змін.

В. Лісовський дав одне з перших визначень «молоді» як поколінню людей, які проходять процес засвоєння освітніх, професійних, культурних та інших соціальних функцій, а вікові межі молоді визначаються від 16 до 35 років, залежно від конкретно історичних умов.

Широкий спектр визначень дефініції «молодь», що дає сучасна наука, характеризує різні аспекти місця і значення покоління, але не є категоричним і одностайним.

Відповідно, аксіологія виховання особистості має компоненти з протилежними логічними властивостями, що базуються на знанні та оцінці. Де знання – «підтверджена істинна віра», цінності – належне, а оцінкою людина стверджує свою зацікавленість. При цьому знання дають розуміння оточуючого світу людині, а оцінка дає людині розуміння наскільки оточуючий світ відповідає її прагненням [7].

Іншими словами, якості людини, що спочатку пов'язані з історично визнаним типом діяльності, при якому значення має не тільки те, що зроблено, але і те, як саме та для чого це зроблено, є відображенням певного способу пізнання та відображення світу. За думкою М. Кагана, саме поняття «культура» ввійшло в філософське знання тому, що з'явилася потреба в інтегративному визначенні того, що і як виробляє людина, і як це на ньому відображується.

Кольтурологічний аспект категорії цінностей характеризується основоположними потребами, у процесі формуванні життєвих орієнтирів при оперті на матеріальні і духовні надбання нації. З педагогічної точки зору поняття «*цінностей*» представлено як значущість явищ та предметів реальної дійсності з точки зору їх відповідності або невідповідності потребам суспільства, соціальних груп чи особи і моральні та етичні імперативи, що вироблені людською культурою і є продуктами суспільної свідомості [Ошибка! Источник ссылки не найден., с.147], а «*ціннісні орієнтації*» – як вибіркова, відносно стійка система сформованих інтересів та потреб особистості, орієнтована на певний аспект соціальних цінностей. Вони формуються в процесі соціального розвитку особистості, її участі в трудовому житті, а освіта людини може розглядатися як управління

формуванням або зміною його ціннісних орієнтацій [9, с. 357]. Тому, виникнення цінностей з позиції історичної логіки можна розглядати як продовження історичної тенденції, що складається в об'єктивній визначеності якостей людини, що з самого початку включеного в світ об'єктів, правилами, нормами культури як культурно-історичної цілісності що пов'язана з формуванням, накопичуванням та розвитком культурно-історичних цінностей, зі становленням нових засобів пізнання та форм досвіду, що реалізується в науковому, технічному, соціальному та моральному аспектах [3], [4].

У повсякденному житті, як основні життєві орієнтири людини, визначаються соціокультурні цінності та формують її моделі соціальної поведінки й ставлення до оточуючої дійсності на конкретному історичному етапі розвитку суспільства [10, с. 1]. Вони дозволяють виокремити особливості історичного розвитку окремих народів і держав, визначають їх унікальність і самобутність.

У зв'язку з цим Державна національна програма «Освіта (Україна XXI століття)», «Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді» надає пріоритет гуманізації та гуманітаризації системи освіти, яка повинна сприяти вихованню та розвитку духовної культура молоді [11], [12].

Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, де задекларовано, що освіта України ґрунтується на культурно історичних цінностях українського народу, його традиціях і духовності.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

У роботі було застосовано первинні і вторинні методи традиційного аналізу документів, кількісного аналізу документів; був здійснений порівняльний аналіз основних концептуальних підходів до дослідження соціокультурних цінностей.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

В Національній доктрині розвитку освіти в XXI столітті підкреслюється, що розвиваючому суспільстві необхідні сучасно освічені, моральні люди. В таких умовах освіта стає однією з глобальних сфер людської діяльності, освіта, а, особливо, вища, розглядається як головний, центральний фактор соціального і економічного прогресу. Роль лідера на себе бере студентська молодь, тому що являє собою ту соціальну групу, що несе с собі великі потенціальні можливості майбутнього. В зв'язку з цим проблема формування соціокультурних цінностей молоді набуває

виключно важливого значення. Вони є елементом вираження цілого комплексу потреб і інтересів, цілей і прагнень, світогляду і переконань людини, і відповідно до них індивід мотивує свою поведінку. У будь-якому суспільстві ціннісні орієнтації виявляються об'єктом виховання і цілеспрямованого впливу [13]. Особливістю студентської молоді як соціальної групи є те, що на відміну від інших соціальних груп, вона не бере участь у продуктивній праці і формування її інтересів, установок, цінностей здійснюється під впливом науково-педагогічних працівників у процесі навчання в закладі вищої освіти [14], [5]. При цьому спрямованість соціально-орієнтованої діяльності в першу чергу обумовлена особливостями базової системи морально-ціннісних орієнтацій молоді людини [4].

Навчання та виховання передбачає розвиток у людини совісті, яку нам неможливо зрозуміти звичними методами навчання та виховання. Тому система сучасної української освіти передбачає пошук абсолютно різних підходів до дисципліни, до всієї структурно-логічної схеми навчання, заснованої на системі суспільних цінностей та інших способах її засвоєння.

В дослідженні соціокультурних цінностей також є окрема проблема єдності поведінки, діяльності, спілкування та культурного світу. Ціннісні якості не виникають, якщо людина не взаємодіє з іншими людьми, які можуть розглядатися як зовнішні по відношенню до певної людини об'єкти. І в цьому питанні сучасне суспільство має ряд проблем серед яких варто виокремити зовнішні чинники під впливом яких зростає сучасна молодь (ЗМІ, Інтернет, соціальні-мережі).

Вважаємо, що слушним і на часі є твердження Е. Заредінової стосовно уразливості соціокультурних цінностей перед руйнівним впливом соціальних змін в українському суспільстві [1]. Засобами масової інформації починають нав'язуватися певні ціннісні орієнтири, які мають не завжди позитивний вплив на молодь. До таких принципів можна віднести наступні: прагнення до успіху будь-якою ціною, принцип «гроші не пахнуть», модель так званої «життєздатної особистості», пожертвувати «слабкими і непристосованими до життя людьми, щоб змогли вижити найбільш сильні і просунуті» та інше.

Звичайно інтернет для сучасної людини став незамінною частиною життя і характеризується:

- *глобальністю* – надає негайний доступ до інформації з усього світу;

- *відсутністю контролю, який існує в інших електронних ЗМІ, не зв'язаність географічним розташуванням дає можливість оприлюднити інформацію поза контролем урядів, монополій;*
- *низькими бар'єрами до доступу, доступну вартість створення і поширення інформації;*
- *необмеженими можливостями отримувати інформацію;*
- *дозволяє спілкування безлічі людей;*
- *не пов'язаний з жодною інфраструктурою, крім телефонної системи.*

А завдяки своїй біологічній природі, людина піддається навіюванню, наслідувальності і непоодинокими стали трагічні випадки серед молоді під впливом соціальних груп в мережі. До того ж практично кожен день висвітлюються теми про вбивства, розстріли, на телевізійних каналах обговорюються проблеми насильства над дітьми. Звідси у молоді може виникнути стан депресії, страху або занепокоєння. Отже, ЗМІ мають і негативним впливом на формування особистості молоді, як найбільш психологічно незахищеною групи [15, с. 101].

З огляду на це актуалізується значення освіти, яка формує систему цінностей, а в умовах соціальної кризи та посилення соціальної інтеграції посилює свій вплив на привласнення соціокультурних цінностей. Будучи найважливішою соціально-культурною цінністю, інститут освіти здатний сформувати у молодого покоління моральний імунітет, зберегти основну систему цінностей та її підсистему соціокультурних цінностей, яка знаходиться під руйнуванням та небезпекою з боку зовнішніх чинників.

Тому освіта та виховання є важливим засобом соціально-професійного розвитку особистості, засобом залучення до майбутньої професійної діяльності. Перш за все, вона концентрується на викладанні дисциплін загальногуманітарного циклу, таких як «Філософія», «Релігієзнавство», «Соціологія», «Історія та культура України». Його специфіку можна знайти в характеристиках мислення здобувачів вищої освіти, які специфічно ставляться до професійної діяльності, пов'язаної з людьми, їх соціально-психологічних якостей та властивостей, суспільства. У дидактичному плані викладання гуманітарних наук покликане розвивати в учнів здібності до творчого логічного мислення, виховувати послідовність, систематичність, доказовість, гнучкість мислення, що є логічною культурою особистості. Ефективність цих зусиль зростає із заздалегідь запрограмованим цілеспрямованим застосуванням єдиної стратегії та відповідних методологічних інструментів для стимулювання

творчого мислення учнів.

Універсальним дидактичним засобом активізації інтелектуального творчого потенціалу здобувачів вищої освіти є проблемне навчання. Переорієнтація мотивації, ціла система ціннісних орієнтацій на культурну діяльність з одного боку, інтенсивне формування специфічних здібностей у зв'язку з професіоналізацією, з іншого боку, визначають етап навчання в ЗВО як центральний період формування характеру та інтелекту, формування соціокультурних цінностей та культурної діяльності майбутнього фахівця [3]. Таким чином виокремлюються такі функції освітнього процесу як виховна, навчальна, розвиваюча, дослідницька, діагностична, ціннісно-орієнтаційна, вони є важливим етапом формування необхідних майбутньому фахівцю професійних та особистісних якостей та виявлення їх в самостійній діяльності [16].

Попереднє спостереження за роботою студентів, аналіз наукової літератури та освітнього процесу у ЗВО дозволяють припустити, що найбільш інтенсивно ціннісні орієнтації формуються в період навчального семестру, коли студенти налагоджують безпосередню колективну взаємодію з викладачем. Денне навчання дає можливість здобувачу вищої освіти перевірити свої духовні якості, зрозуміти, які з них необхідно розвивати, в якому напрямку працювати над собою, особливо спілкуючись з однолітками, що також сприяє особистісному розвитку здобувача вищої освіти, враховуючи, що більшість віком 17–20 років.

Переконані, що у науково-педагогічній діяльності повинен бути один підхід: те, що робиться для молоді, слід робити разом з ними. Водночас доцільно уникати однобічного підходу до визначення цілей та змісту освіти молоді, який передбачає однобічність навчальної діяльності. У такій ситуації він має переважно словесний характер. Це призводить до того, що словесна педагогіка може стати домінуючою в цьому процесі, породжуючи лавину формальної діяльності. У цьому випадку у студентів формується небезпечна дихотомія свідомості та моральної поведінки.

Соціальний розвиток сучасної молоді вимагає рішучого переходу з позиції виконавця в позицію активного учасника, співавтора, автора та співвиконавця всього навчального процесу. Адже відома істина стверджує, що необдуманий виконавець ніколи не стане господарем ситуації. Соціальний прогрес, на жаль, не завжди збігається з моральним вдосконаленням особистості, хоча часто за найважливіших соціальних обставин виявляється моральний вимір людського існування. [18]. Але в кожному суспільстві в свідомості людини були сформовані певні моральні

цінності, ціннісні орієнтації в його поведінці, діяльності, яка висвітлює те, що змушує людину діяти і мислити саме так, а не інакше.

Якщо говорити про цінності, значення яких визначається існуючими потребами та інтересами людини та цінностей, що надають сенс людському існуванню, то саме цінності другого типу, на наш погляд, можуть бути предметом уваги викладачів у закладах вищої освіти.

Проблема єдності моральної свідомості, моральних цінностей і поведінки тісно пов'язана з вирішенням проблем рівня досконалості морально розвиненої особистості. Тому таким важливим є питання про зміст моральних цінностей. Аналізуючи їх, ми повинні спочатку врахувати їх функції у поведінці суб'єкта, їх взаємодію та здатність доповнювати та збагачувати одне одного [17]. Таке поєднання різних за функціями моральних якостей можна розглядати як своєрідний механізм поєднання моральної свідомості і поведінки особистості.

Виходячи з таких міркувань, доцільно загалом визначити п'ять основних груп моральних якостей, які впливають на формування соціокультурних цінностей молодого покоління [6]:

- *перша група* – світоглядна переконаність, цілеспрямованість, обов'язок, відповідальність, гуманізм, патріотизм, які в сукупності забезпечують громадянську спрямованість. Саме ця група забезпечує зміст соціальних цінностей;

- *друга група* – моральні якості, що забезпечують досягнення цілей: ініціативність, енергійність, наполегливість, незалежність, відданість тощо. Ці якості пов'язані з моральною свідомістю, яка контролює і коригує їх прояв;

- *третья група* – витримка, стриманість, ввічливість, самоконтроль. Вони допомагають контролювати та гальмувати негативну поведінку;

- *четверта група* – діловий підхід, навички та звички в поведінці, вміння її організовувати, моральний досвід особистості. Ці якості певною мірою допомагають швидше досягти мети і зосереджуються головним чином на змісті дій;

- *п'ята група* – здатність до самооцінки, самокритичність, вимогливість до себе, справедливе ставлення до оточуючих. Ці якості сприяють самовдосконаленню та створенню позитивної моральної атмосфери для подальшого розвитку особистості.

Звичайно, структура блоків моральних якостей та ціннісних орієнтирів відносно динамічна, оскільки життя і ствердження молодої людини перебуває у процесі постійних змін. Виходячи із

загальнолюдського змісту моральності, можна сказати, що загальнолюдська мораль – це комплекс суспільних норм і принципів, відомих кожній людині, що збагачувались новими критеріями та новим смислом. Поняття «загальнолюдська мораль» не можна розглядати як щось однозначне, що повинно суворо реалізовуватися, оскільки його суть і спрямованість залежать лише від людини. Для нас головне, що предмет соціокультурного виховання в процесі розвитку та спілкування вже має певний ціннісний досвід життя. Таким чином, на основі набуття соціокультурних цінностей проявляються як зовнішня регуляція, так і внутрішня саморегуляція майбутнього фахівця.

Тому саме завдяки моральному вихованню перебудовується сама людська особистість відповідно до соціокультурних цінностей, які віддзеркалюють суспільні відносини, правила та норми поведінки людей.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Соціокультурні цінності є незмінною складовою культури і визначаються як ті, прийняття та дотримання яких забезпечує існування та розвиток людської спільноти, людської культури. Наявність соціокультурних цінностей створює основу для свідомого пізнання та створення цілісного образу соціального світу, забезпечує реалізацію моделей поведінки та діяльності, адекватних вимогам певного соціокультурного середовища. В умовах кардинальних змін у закладах вищої освіти і безперервних змін соціальних економічних у структурі і змісті життєдіяльності студентів зростає роль морального становлення молоді і її спроможності оцінювати своє «Я» як моральної особистості. Тому завдання, які постають сьогодні перед закладами вищої освіти щодо формування власної усвідомленої самооцінки особистісних моральних якостей, зокрема її наявності і діапазону ціннісних орієнтацій, набувають особливої гостроти та актуальності.

Перспективи подальших досліджень. Перспективи подальшого висвітлення тематики передбачають емпіричну складову дослідження розвитку соціокультурних цінностей молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Е. Р. Заредінова, «Соціокультурні цінності як регулятори життєдіяльності суспільства та особистості», *Теоретико-методичні*

- проблеми виховання дітей та учнівської молоді*, № 19(1), с. 226–235, 2015.
- [2] Л. І. Дябел, «Особливості формування соціокультурних цінностей студентської молоді в процесі їх соціалізації», *Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 11. Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління*, № 18, с. 46–51, 2014.
- [3] В. Г. Кремень, В. В. Ільїн, *Синергетика в освіті: контекст людиноцентризму: монографія*. Київ, Україна: Пед. думка, 2012, 367 с.
- [4] В. Г. Кремень, *Філософія людиноцентризму в освітньому просторі*. Київ, Україна: Т-во «Знання» України, 2010.
- [5] Н. Й. Черниш, «Соціологія сьогодення: тенденції та перспективи розвитку», *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, Вип. 4, с. 5–22, 2017.
- [6] О. М. Легун, «Роль цінностей і ціннісних орієнтацій у розвитку особистості», *Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України*, Т. XII, ч. 4, с. 241–247, 2010.
- [7] Т. Л. Новікова, «До проблеми формування соціокультурних цінностей майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення гуманітарних дисциплін», *Зб. наук. праць Хмельницького ін-ту соціальних технологій Університету Україна*, № 4, с. 123–126, 2011.
- [8] Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров, *Словарь по педагогике*. Москва, Россия: МарТ, 2005, 448 с.
- [9] С. У. Гончаренко, *Український педагогічний словник*. Київ, Україна: «Либідь», 1997, с. 357.
- [10] Т. В. Фомичёва, «Социокультурные ценности россиян: динамика развития (на основе данных исследований word values survey)», *Уровень жизни населения регионов России*, Т. 16, № 2, с. 83–89, 2020.
- [11] Міністерство освіти і науки України. (2015, Черв. 16). *Наказ № 641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text>
- [12] Кабінет Міністрів України. (1993, Листоп. 03). *Постанова № 896 «Про Державну національну програму «Освіта (Україна XXI століття)»*. [Електронний ресурс].

- Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text>
- [13] М. К. Карпова, В. И. Евдокимов, «Роль СМИ в трансформации социокультурных ценностей современной молодежи», *Наука. Общество. Государство*, № 7(2(26)), с. 173–179, 2019.
- [14] О. Безносок, Т. Спіріна, К. Дубич, «До проблеми формування соціокультурних цінностей особистості», *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*, № 21, с. 171–177, 2007.
- [15] С. В. Савина, «Динамика влияния средств массовой информации и интернет на трансформацию социокультурных ценностей молодежи», *Право и практика*, № 2, с. 96–104, 2014.
- [16] О. Корольчук, «Національне та громадянське виховання студентської молоді», *Вісник Київського нац. торговельно-економічного ун-ту*, № 1, с. 85–91, 2003.
- [17] Т. В. Солонщикова, «Сущность, содержание, структура понятия социальной активности личности», на *Межрегион. науч.-практ. конф. Реализация модели социально-ориентированной личности в процессе воспитательной деятельности*; Г. В. Мухаметзяновой, Ред. Казань: ИПП ПО РАО, 2006, 144 с., с. 102–114.
- [18] А. А. Козлов, «Ціннісні орієнтації особистості студентської молоді», *Педагогіка і психологія: актуальні проблеми досліджень*, № 17, 2019.

FORMATION OF SOCIOCULTURAL VALUES OF YOUTH IN EDUCATION PROCESS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTION

Alla Vinichenko,

Candidate of Historical sciences, associate professor
of the Department of Public administration
and Project management, Educational and scientific institute
of management and psychology
SIHE «University of education management».
Kyiv, Ukraine.
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2641-9769>
allavin.ko@gmail.com

Abstract. The article analyses the formation of sociocultural values of young people in the education process at higher education institutions. The problem of how to develop the sociocultural values of modern youth as a driving force for social change is considered. In the context of socialization young people are characterized by personalization, the search for their place in society, and the formation of specific

consciousness and lifestyles in changing social conditions. The axiological component of personality education is defined and it has components with opposite logical properties based on knowledge and evaluation. Sociocultural values are defined as the basic values of life, the human being in everyday life and shape its social behavior and attitudes towards the reality of the environment at a specific historical stage of the development of society. They make it possible to highlight the characteristics of the historical development of individual peoples and States and determine their uniqueness and identity. It has been established that the special feature of student youth as a social group is that unlike other social groups they are not involved in production and the formation of their interests, principles and values are implemented with teachers playing a leading role in the education process. Factors of negative influence of mass media, excessive usage of the Internet, social networks on formation of sociocultural values of youth, warp of concepts of values and morals are described. The higher education institution has been identified as having the capacity to provide the younger generation with moral immunity, to preserve the basic system of values and its subsystem of sociocultural values, and to bring about destruction and danger. The system of modern Ukrainian education implies the search for completely different approaches to the discipline of education, to the whole structural-logical scheme of training of professionals on the basis of another system of values and other ways of its assimilation.

Key words: youth; values; upbringing; education; social group; culture; people; professional training; morality; self-esteem.

ФОРМИРОВАНИЕ СОЦИОКУЛЬТУРНЫХ ЦЕННОСТЕЙ МОЛОДЕЖИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ В ВУЗАХ

Виниченко Алла Анатольевна,
кандидат исторических наук, доцент кафедры
публичного управления и проектного менеджмента
Учебно-научного института менеджмента и психологии
ГУВО «Университет менеджмента образования».
Киев, Украина.
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2641-9769>
allavin.ko@gmail.com

Аннотация. В статье проанализировано формирование социокультурных ценностей молодежи в процессе обучения в

учреждении высшего образования. Рассмотрена проблема путей формирования социокультурных ценностей современной молодежи как движущей силы общественных изменений. Молодежь в контексте социализационного подхода характеризуется персонализацией, поиском своего места в обществе, формированием специфического сознания и образа жизни в меняющихся социальных условиях. Определены аксиологическая составляющая воспитания личности, имеет компоненты с противоположными логическими свойствами, основанные на знании и оценке. Социокультурные ценности определяются как основные жизненные ориентиры, человека в повседневной жизни и формируют ее модели социального поведения и отношения к окружающей действительности на конкретном историческом этапе развития общества. Они позволяют выделить особенности исторического развития отдельных народов и государств, определяют их уникальность и самобытность. Установлено, что особенность студенческой молодежи как социальной группы заключается в том, что в отличие от других социальных групп она не вовлечена в производственный труд и формирование его интересов, установок, ценностей осуществляется при направляющей роли педагогов в учебном процессе. Охарактеризованы факторы негативного влияния СМИ, чрезмерного использования Интернета, социальных-сетей на формирование социокультурных ценностей молодежи, деформацию понятий ценностей и морали. Определено, что учреждение высшего образования способен сформировать у молодого поколения моральный иммунитет, сохранить базовую систему ценностей и ее подсистему социокультурных ценностей, несет разрушения и опасности. Система современного украинского обучения предполагает поиски совершенно иных подходов к учебной дисциплине, ко всей структурно-логической схемы подготовки специалиста, с опорой на другую систему ценностей и на другие пути ее усвоения.

Ключевые слова: молодежь; ценности; воспитание; образование; социальная группа; культура; народ; профессиональная подготовка; мораль; самооценка.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] E. R. Zaredinova, «Sotsiokulturni tsinnosti yak rehuliatory zhyttiedialnosti

- suspilstva ta osobystosti», *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi*, № 19(1), s. 226–235, 2015.
- [2] L. I. Diabel, «Osoblyvosti formuvannia sotsiokulturnykh tsinnosti studentської molodi v protsesi yikh sotsializatsii», *Naukovyi chasopys NPU imeni MP Drahomanova. Serii 11. Sotsiologhiia. Sotsialna robota. Sotsialna pedahohika. Upravlinnia*, № 18, s. 46–51, 2014.
- [3] V. H. Kremen, V. V. Ilin, *Synerhetyka v osviti: kontekst liudynotsentryzmu: monohrafiia*. Kyiv, Ukraina: Ped. dumka, 2012, 367 s.
- [4] V. H. Kremen, *Filosofii liudynotsentryzmu v osvitnomu prostori*. Kyiv, Ukraina: T-vo «Znannia» Ukrainy, 2010.
- [5] N. Y. Chernysh, «Sotsiologhiia sohodennia: tendentsii ta perspektyvy rozvytku», *Sotsiologhiia: teoriia, metody, marketynh*, Vyp. 4, s. 5–22, 2017.
- [6] O. M. Lehun, «Rol tsinnosti i tsinnisnykh oriientsatsii u rozvytku osobystosti», *Problemy zahalnoi ta pedahohichnoi psykholohii: zb. nauk. pr. in-tu psykholohii im. H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy*, T. XII, ch. 4, s. 241–247, 2010.
- [7] T. L. Novikova, «Do problemy formuvannia sotsiokulturnykh tsinnosti maibutnikh ofitseriv-prykordonnykiv u protsesi vyvchennia humanitarnykh dystsyplin», *Zb. nauk. prats Khmelnytskoho in-tu sotsialnykh tekhnolohii Universytetu Ukraina*, № 4, s. 123–126, 2011.
- [8] G. M. Kodzhaspirova, A. YU. Kodzhaspirov, *Slovar' po pedagogike*. Moskva, Rossiya: MarT, 2005, 448 s.
- [9] S. U. Honcharenko, *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk*. Kyiv, Ukraina: «Lybid», 1997, s. 357.
- [10] T. V. Fomichyova, «Sociokul'turnye cennosti rossiyan: dinamika razvitiya (na osnove danykh issledovaniy word values survey)», *Uroven' zhizni naseleniya regionov Rossii*, T. 16, № 2, s. 83–89, 2020.
- [11] Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2015, Cherv. 16). Nakaz № 641 «Pro zatverdzhennia Kontseptsii natsionalno-patriotychnoho vykhovannia ditei i molodi, zakhodiv shchodo realizatsii Kontseptsii natsionalno-patriotychnoho vykhovannia ditei i molodi ta metodychnykh rekomendatsii shchodo natsionalno-patriotychnoho vykhovannia u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text>
- [12] Kabinet Ministriv Ukrainy. (1993, Lystop. 03). Postanova № 896 «Pro Derzhavnu natsionalnu prohramu «Osvita (Ukraina KhKhI stolittia)». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text>

- [13] M. K. Karpova, V. I. Evdokimov, «Rol' SMI v transformacii sociokul'turnyh cennostej sovremennoj molodezhi», Nauka. Obshchestvo. Gosudarstvo, № 7(2(26)), s. 173–179, 2019.
- [14] O. Beznosiuk, T. Spirina, K. Dubych, «Do problemy formuvannya sotsiokulturnykh tsinnostei osobystosti», Psykholoho-pedahohichni problemy silskoi shkoly, № 21, s. 171–177, 2007.
- [15] S. V. Savina, «Dinamika vliyaniya sredstv massovoj informacii i internet na transformaciyu sociokul'turnyh cennostej molodezhi», Pravo i praktika, № 2, s. 96–104, 2014.
- [16] O. Korolchuk, «Natsionalne ta hromadianske vykhovannia studentskoi molodi», Visnyk Kyivskoho nats. torhovelno-ekonomichnoho un-tu, № 1, s. 85–91, 2003.
- [17] T. V. Solonshchikova, «Sushchnost', sodержanie, struktura ponyatiya social'noj aktivnosti lichnosti», na Mezhrefion. nauch.-prakt. konf. Realizaciya modeli social'no-orientirovannoj lichnosti v processe vospitatel'noj deyatel'nosti; G. V. Muhametzyanovoj, Red. Kazan': IPP PO RAO, 2006, 144 s., s. 102–114.
- [18] A. A. Kozlov, «Tsinnisni oriientatsii osobystosti studentskoi molodi», Pedahohika i psykholohiia: aktualni problemy doslidzhen, № 17, 2019.

*Стаття надійшла до редакції
12 квітня 2021 року*